

Stičišče slovanskih jezikov pri pouku slovenščine v gimnaziji

Povzetek

Na Prvi gimnaziji Maribor si prizadevamo spodbujati in gojiti zanimanje dijakov za druge slovanske jezike. Učni načrt je profesorjem slovenščine pri tem v skromno pomoč – slovanske jezike pri jezikovnem pouku omenimo pri obravnavi zgodovine slovenskega jezika, pri pouku književnosti pa spoznamo le malo slovanskih literatov. Berila in učbeniki sicer ponujajo nekaj tovrstnih besedil, a je obravnava odvisna od profesorja, ker je učni načrt ne predpisuje. Tematski sklop na splošni maturi pa, če se ozre po slovanski literaturi, vključuje katerega od ruskih avtorjev. Profesorji slovenščine ob tem izvajamo tudi jezikovni tečaj za dijake, ki jim slovenščina ni materni jezik in se vključujejo v slovenski srednješolski sistem vzgoje in izobraževanja ter prihajajo prav iz slovanskih držav. Ponujamo tudi medpredmetne strokovne ekskurzije v slovanske države in mednarodne izmenjave z njimi.

Ključne besede: slovenski jezik, slovanski jeziki, srednja šola, književnost, sporazumevanje

0 Uvod

Na Prvi gimnaziji Maribor se ob vse večjem prodiranju tujih, zlasti germanskih in romanskih jezikov v svet mladih trudimo spodbujati zanimanje dijakov za druge slovanske jezike. Kot prvega tujega jezika se namreč dijaki v glavnem učijo angleščine, izjemoma tudi nemščine, kot drugi tuji jezik pa izberejo nemščino, italijanščino, francoščino ali španščino. Občasno je dijakom na voljo tudi fakultativno učenje kakega slovanskega jezika v sodelovanju z zunanjimi izvajalci ali institucijami, seveda kot zunajšolska dejavnost.

V pričujočem prispevku želimo predstaviti obravnavo drugih slovanskih jezikov in književnosti pri pouku slovenščine v izobraževalnih programih splošna in klasična gimnazija, kot jo predvideva učni načrt. V njem opazamo samo občasno vključevanje slovanskega sveta – slo-

vanske jezike pri jezikovnem pouku zgolj omenimo pri obravnavi zgodovine slovenskega jezika, pri pouku književnosti pa spoznamo le malo književnikov iz slovanskih držav. Berila in učbeniki sicer ponujajo nekaj več tovrstnih besedil, kot jih predpisuje učni načrt, a se za morebitno obravnavo profesorji odločajo sami. Zanimala nas bo tudi zastopanost književnih besedil slovanskih avtorjev na splošni maturi pri vsako leto razpisanem tematskem sklopu, ki pa, če se že ozre po slovanski literaturi, vključuje katerega od ruskih avtorjev.

V nadaljevanju želimo predstaviti tudi izvajanje jezikovnega tečaja za dijake, ki jim slovenščina ni materni jezik, a se postopoma sistematično vključujejo v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem in v glavnem prihajajo prav iz drugih slovanskih držav. Na voljo jim je tudi tutorstvo, ki omogoča medvrstniško sodelovanje. Cilj je razvijati sporazumevalne in medkulturne zmožnosti ter zmožnosti samostojnega učenja; dijaki tako spoznavajo posebnosti in zakonitosti pisnega in ustnega izražanja v slovenščini ter jih pogosto primerjajo s svojim maternim jezikom.

Poleg omenjenih načinov pa učitelji slovenščine (in drugih predmetov) želimo motivirati dijake za spoznavanje drugih slovanskih jezikov tudi s pomočjo medpredmetnih strokovnih ekskurzij v različne slovanske države ter mednarodnih izmenjav z vrstniki s prav teh področij.

1 Slovanski jeziki in književnosti pri pouku slovenščine

Slovenščina kot materni/prvi jezik za večino dijakov in kot drugi jezik/jezik okolja za manjšino je ključni splošnoizobraževalni predmet v gimnaziji, podlaga za samorazumevanje, za vsakršno učenje s slovenskim jezikom izraženih vsebin, za razumevanje, doživljanje in vrednotenje pojavov okoli nas. Dijaki se pri njem usposabljaajo za učinkovito govorno in pisno sporazumevanje v slovenskem jeziku, razvijajo zavest o pomenu materinščine, o slovenščini kot državnem in uradnem jeziku, o njenem položaju v Evropski uniji in o njeni izrazni razvitosti na vseh področjih zasebnega in javnega življenja. Dijaki se z ustvarjalno močjo slovenskega jezika srečujejo zlasti ob umetnostnih besedilih. Namen tega srečevanja je branje, osebno doživljanje in odprto razumevanje obveznih in prostoizbirnih umetnostnih besedil iz slovenske in prevodne književnosti. Tako dijaki razvijajo doživljajske, domišljijске ustvarjalne, vrednotenjske in intelektualne zmožnosti, ki bogatijo posameznikovo osebnost in so sestavina estetske zmožnosti, ter poglobljajo splošno sporazumevalno zmožnost za sprejemanje in izražanje raznovrstnih besedil. Spoznavanje temeljnih dejstev in nosilcev zgodovine slovenskega jezika in književnosti je eden najpomembnejših pogojev za poglobljanje kulturne, domovinske in državljanske vzgoje. Umeščanje reprezentativnih del iz slovenske literarne ustvarjalnosti v evropske kulturne okvire pa prispeva k medkulturni in širši socialni zmožnosti.

V predmetniku (splošne in klasične) gimnazije je pouku slovenščine namenjenih 560 učnih ur, tj. 140 ur v šolskem letu; polovica teh ur je namenjena jezikovnemu pouku, polovica pa pouku književnosti. Predmet je nadgradnja učnega načrta iz osnovne šole, naravnani v uporabnost pridobljenih spoznanj pri nadaljevanju izobraževanja in delovanju posameznika v raznovrstnih izzivih sodobne življenjske prakse (Poznanovič Jezeršek 2008, 5).

1.1 Jezikovni pouk

1. letnik

Po učnem načrtu za gimnazije za slovenščino v 1. letniku dijaki spoznavajo osnovne jezikovne družine v Evropi in njihove pomembnejše jezike. Predpisanemu učnemu načrtu sledijo učbeniki *Na pragu besedila 1* (Križaj Ortar i dr. 2018, 22–27), *Barve jezika 1* (Berc-Prah idr. 2016, 114–131) in *Slovenščina 1: z besedo do besede 1* (Vogel idr. 2016, 135–139). Ob obravnavi se tako dijaki seznanijo s prvim jezikovnim prednikom slovenščine, tj. indoevropsčino, ki jo znajo pravilno umestiti v čas in prostor, razumejo rekonstrukcijo tega jezika s pomočjo besede *sto* ter poznajo delitev na kentumske in satemske jezike; znotraj slednjih se podrobneje posvetimo slovanskim jezikom in njihovi delitvi na vzhodne, zahodne in južne. V nadaljevanju obravnave se dijaki seznanijo z naslednjo stopnjo v razvoju slovenščine, praslovanščino, in njene lastnosti ustrezno povežejo s slovenščino in drugimi slovanskimi jeziki; prav tako jo znajo prostorsko in časovno umestiti. Kot stransko vejo v razvoju slovenskega jezika pa spoznajo še staro cerkveno slovanščino, slovanski knjižni jezik, ki sta ga oblikovala brata Konstantin (Ciril) in Metod in je bil zapisan v drugi polovici 9. stoletja. Dijaki razumejo tudi obe teoriji o njenem nastanku, panonsko in bolgarsko-makedonsko.

Predstavljeni učbeniški obravnavi in učnemu načrtu za pouk slovenščine v gimnaziji sledi tudi *Predmetni izpitni katalog za splošno maturo 2021 – slovenščina*, po katerem se strukturirano vprašanje iz jezika navezuje na izhodiščno literarno/polliterarno ali kratko neumetnostno besedilo, povezano s položajem in z vlogo slovenskega jezika v preteklosti in sedanjosti. Sestavljeno je iz treh podvprašanj: preglednega vprašanja, povezanega z zvrstnostjo slovenskega jezika, njegovo zgodovino ali vlogami v sedanjosti (1. taksonomska stopnja); uporabnega vprašanja – razumevanje, ponazarjanje ob konkretnem primeru, uporaba podatkov, analiza ob izhodiščnem besedilu (2. taksonomska stopnja); vprašanja, ki zahteva kritično vrednotenje, zahtevnejšo primerjavo, ustvarjalno uporabo, preoblikovanje v drugi kod (3. taksonomska stopnja).

1.2 Književnost

1. letnik

Preglednica 1: Možnosti obravnave književnih del slovanskih avtorjev v 1. letniku

Berilo <i>Branja 1</i>	Učni načrt za gimnazije	Predmetni izpitni katalog za splošno maturo
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Pesem o pohodu Igorjevem</i> • <i>Žalostinka št. 8</i> (J. Kochanow ski) • <i>Zemlja ne premore cela</i> (H. Lucić) • <i>Dundo Maroje</i> (M. Držić) 	/	/

Po učnem načrtu za gimnazije in predmetnem izpitnem katalogu za splošno maturo pri pouku književnosti v 1. letniku ni predvidena obravnava literarnih besedil slovanskih avtorjev. Pregledali pa smo tudi berilo in učbenik za 1. letnik gimnazij ter štiriletnih strokovnih šol *Branja 1* (Ambrož i dr. 2018a, 3–8), ki ponuja daleč največ (odlomkov) književnih besedil za dijake med srednješolskimi berili, in ugotovili, da vseeno vsebuje štiri besedila slovanskih avtorjev: nacionalni ep *Pesem o Igorjevem pohodu* iz ruske srednjeveške književnosti, *Žalostinka št. 8* Jana Kochanowskega iz poljske renesančne književnosti, pesem *Zemlja ne premore cela* Hanibala Lucića ter komedijo *Dundo Maroje* Marina Držića, oboje iz obdobja dalmatinske renesanse. Odločitev, ali bodo ta besedila tudi obravnavana pri pouku slovenščine, je zato prepuščena posameznim profesorjem slovenščine, ki pri vprašanju vključenosti omenjenih literarnih del v učni proces zagotovo niso poenoteni.

2. letnik

Preglednica 2: Možnosti obravnave književnih del slovanskih avtorjev v 2. letniku

Berilo <i>Branja 2</i>	Učni načrt za gimnazije	Predmetni izpitni katalog za splošno maturo
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Zimski večer, Črni šal, A. P. Kernovi, Pesnik, Jevgenij Onjegin, Pikova dama</i> (A. S. Puškin) • <i>Jadro, Ta dolgčas, ta žalost, Jaz nočem, da bi svet spoznal, Junak našega časa</i> (M. J. Lermontov) • <i>Gospod Tadej</i> (A. Mickiewicz) • <i>Maj</i> (K. H. Macha) • <i>Gorski venec</i> (P. P. Njogoš) • <i>Junak našega časa</i> (V. G. Belinski) • <i>Plašč, Revizor</i> (N. V. Gogolj) • <i>Obломov</i> (I. A. Gončarov) • <i>Očetje in sinovi, Lovčevi zapiski, Volkodlak</i> (I. S. Turgenjev) • <i>Vojna in mir, Ana Karenina</i> (L. N. Tolstoj) • <i>Zločin in kazen, Bratje Karamazovi</i> (F. M. Dostojevski) • <i>Češnjev vrt, Kmetje</i> (A. P. Čehov) 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Jevgenij Onjegin, Pesnik</i> (A. S. Puškin) • <i>Jadro, Junak našega časa</i> (M. J. Lermontov) • <i>Plašč, Revizor, Mrtve duše</i> (N. V. Gogolj) • <i>Vojna in mir</i> (L. N. Tolstoj) • <i>Zločin in kazen</i> (F. M. Dostojevski) 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Jevgenij Onjegin, Pesnik</i> (A. S. Puškin) • <i>Jadro, Junak našega časa</i> (M. J. Lermontov) • <i>Plašč, Revizor, Mrtve duše</i> (N. V. Gogolj) • <i>Vojna in mir</i> (L. N. Tolstoj) • <i>Zločin in kazen</i> (F. M. Dostojevski)

Učni načrt za gimnazije v 2. letniku ter predmetni izpitni katalog za splošno maturo pri pouku slovenščine predpisujeta obravnavo Puškinovih besedil *Jevgenij Onjegin* in *Pesnik, Jadro* in *Junak našega časa* Lermontova, Gogoljevo novelo *Plašč*, komedijo *Revizor* in roman *Mrtve duše*, Tolstojevo nacionalno epopejo *Vojna in mir* ter roman *Zločin in kazen* Dostojevskega; vse naštetu iz ruske romantične oz. realistične književnosti.

Ob navedenih pa je v berilu in učbeniku za gimnazije ter štiriletne strokovne šole *Branja 2* (Cuderman idr. 2018, 3–6) precej več Puškinovih besedil (poleg omenjenih še pesmi *Zimski večer*, *Črni šal* in *A. P. Kernovi* ter novela *Pikova dama*) in pesmi Lermontova *Ta dolgčas, ta žalost* ter *Jaz nočem, da bi svet spoznal*, prebiramo pa lahko tudi odlomke iz Tolstojeve *Ane Karenine* in iz romana Dostojevskega *Bratje Karamazovi*. Ob teh pa so na voljo za obravnavo tudi odlomki iz zgodovinske povesti *Gospod Tadej* Adama Mickiewicza iz poljske romantične književnosti, pesnitve *Maj* češkega romantika Karla Hynka Mache, Njegoševe dramske pesnitve *Gorski venec* iz črnogorske romantike, eseja *Junak našega časa* literarnega kritika Visariona Belinskega, ki je že utiral pot ruskega realizmu, romana *Oblomov* ruskega realista Ivana Aleksandroviča Gončarova, romana *Očetje in sinovi* in novele *Volkodlak* predstavnika ruskega realizma Ivana Sergejeviča Turgenjeva ter iz dramskega dela *Češnjev vrt* in novele *Kmetje* ruskega realista Antona Pavloviča Čehova.

Iz zapsanega pregleda lahko razberemo, da je učiteljem slovenščine za obravnavo na voljo precej več besedil slovanskih književnosti (zlasti ruskih), kot jih predpisujeta učni načrt in predmetni izpitni katalog, je pa odločitev spet prepuščena prav njim.

3. letnik

Preglednica 3: Možnosti obravnave književnih del slovanskih avtorjev v 3. letniku

Berilo <i>Branja 3</i>	Učni načrt za gimnazije	Predmetni izpitni katalog za splošno maturo
<ul style="list-style-type: none"> • <i>V temnih cerkvah neprestano, Ples smrti</i> (A. A. Blok) • <i>Mar vi bi zmogli</i> (V. V. Majakovski) • <i>Niso šli zaman vetrovi, Pismo materi</i> (S. A. Jesenin) • <i>Opredelitev poezije, Hamlet</i> (B. L. Pasternak) • <i>Ofelija v zaščito kraljice, Življenju</i> (M. Cvetajeva) • <i>Radost pisanja</i> (W. Szyborska) • <i>Dobri vojak Švejck</i> (J. Hašek) • <i>Preobrazba, Proces</i> (F. Kafka) • <i>Mojster in Margareta</i> (M. Bulgakov) • <i>Most na Drini</i> (I. Andrić) 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Hamlet</i> (B. L. Pasternak) • <i>Življenju</i> (M. Cvetajeva) • <i>Radost pisanja</i> (W. Szyborska) • <i>Preobrazba</i> (F. Kafka) • <i>Mojster in Margareta</i> (M. Bulgakov) 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Hamlet</i> (B. L. Pasternak) • <i>Življenju</i> (M. Cvetajeva) • <i>Radost pisanja</i> (W. Szyborska) • <i>Preobrazba</i> (F. Kafka) • <i>Mojster in Margareta</i> (M. Bulgakov)

Učni načrt za slovenščino v gimnazijah in predmetni izpitni katalog za splošno maturo predpisujeta poznavanje in obravnavo naslednjih književnih besedil iz obdobja svetovne književnosti 20. stoletja z avantgardnimi smermi: iz ruske književnosti pesmi *Hamlet* Borisa Pasternaka in *Življenju* Marine Cvetajeve ter roman *Mojster in Margareta* Mihaila Bulgakova, iz poljske književnosti pesem *Radost pisanja* Wislawe Szymborske in novela *Preobrazba* češkega avtorja Franza Kafke. Ob njih pa so v berilu *Branja 3* (Ambrož i dr. 2018b, 3–6) zbrana še dodatna besedila ruskih avtorjev: pesmi *V temnih cerkvah neprestano* in *Ples smrti* Aleksandra Aleksandroviča Bloka, *Mar vi bi zmogli* Vladimiroviča Majakovskega, *Niso šli zaman vetrovi* in *Pismo materi* Sergeja Aleksandroviča Jesenina, poleg že omenjenega *Hamleta* še Pasternakova pesem *Opredelitev poezije* ter *Ofelija v zaščito kraljice* Marine Cvetajeve.

4. letnik

V zaključnem letniku gimnazijskega izobraževanja se pri pouku književnosti obravnava le sodobna slovenska književnost. Zato pa se posameznim literarnim delom posvečamo ob pripravah na opravljanje splošne mature. Matura iz slovenščine obsega pisni in ustni del. Pisni del vsebuje esejsko nalogo iz književnosti in preizkus iz jezika (razčlenbo in tvorjenje neumetnostnega besedila). Esejska naloga prispeva 50 % končne ocene in se piše 120 minut, jezikovni preizkus pa 30 % in traja 90 minut. Ocenjevanje obeh pisnih preizkusov je zunanje. Ustni del izpita kandidatu prinese 20 % končne ocene, izvedba pa traja do 20 minut, ocenjevanje je notranje. Matura iz slovenščine tako zajema obe področji: književnost v esejski nalogi in pri ustnem delu izpita, jezik pa se preverja v eseju, v pisnem preizkusu na podlagi neumetnostnega besedila in pri ustnem izpitu (govor, branje in jezikovna vprašanja) (Krakar Vogel in Šimenc 2000, 8).

Dosedanji pregled obravnave literarnih del po letnikih kaže, obravnavo katerih književnih del slovanskih avtorjev in jezikovnih vsebin, povezanih s slovanskimi jeziki, predpisuje predmetni izpitni katalog za splošno maturo. Poznavanje in razumevanje teh snovi se preverja pri ustnem delu splošne mature. Velikokrat pa so literarna besedila slovanskih, v glavnem ruskih, avtorjev zajeta v vsako leto razpisan tematski sklop, iz katerega izhaja pisni del splošne mature – esejska naloga.

Prvo besedilo slovanskega, natančneje ruskega avtorja, Puškinov *Jevgenij Onjegin*, je bilo v tematski sklop ob še petih romanih vključeno leta 1995. V letih 1998 in 2012 je esejski sklop zajemal štiri dramska dela, med njimi Gogoljevega *Revizorja*. Prav tako dvakrat, v letih 2003 in 2006, je bil podlaga za pisanje esejev roman Dostojevskega *Zločin in kazen*, nazadnje pa je med slovanskimi avtorji bil zastopan Tolstoj z romanom *Ana Karenina*, in sicer leta 2016. Dijaki ob razpisanem temat-

skem sklopu na pisnem delu izpita iz slovenščine pišejo razpravljalni ali razlagalni/interpretativni esej.

2 Tečaj slovenščine z dijake, ki jim slovenščina ni materni jezik

Učitelji slovenščine na šoli občasno izvajamo tudi tečaj slovenščine za dijake, ki jim slovenščina ni materni jezik; ti dijaki prihajajo v glavnem prav iz drugih slovanskih držav: do zdaj so tečaj na naši šoli obiskovali mladi iz Rusije, Ukrajine, Srbije, Bosne in Hercegovine, Hrvaške in Makedonije. Dragoceno vsebinsko vodilo pri usvajanju slovenskega jezika predstavlja učni načrt za dijake tujce (2010). Izvajanje tečaja slovenščine za te dijake pa določa pravilnik o tečaju slovenščine za dijake v srednjih šolah (2018). Z njim sta urejeni organizacija in izvedba intenzivnega tečaja slovenščine in dodatnih ur slovenščine za dijake, katerih materni jezik ni slovenski ali niso končali osnovnošolskega izobraževanja v Republiki Sloveniji. Dijaki tako ob prvi vključitvi v srednješolsko izobraževanje v Republiki Sloveniji izkažejo znanje slovenščine s potrdilom o opravljenem preizkusu znanja po Skupnem evropskem jezikovnem okviru na ravni A2. Če potrdila ne predložijo, opravljajo preizkus znanja na šoli, v katero se vključujejo, oziroma jih na preizkus znanja šola napoti na drugo šolo, ki ta preizkus izvaja. Po uspešno opravljenem preizkusu se izda potrdilo, ki ga dijaki, če so opravili preizkus na drugi šoli, predložijo najpozneje do začetka izvajanja intenzivnega tečaja slovenščine. Potrdilo je veljavno za izkazovanje ravni znanja slovenščine v izobraževalnem procesu, kar mora biti razvidno tudi iz potrdila. Opravljanje preizkusa in potrdilo o opravljenem izpitu sta za dijake brezplačna.

Za dijake, ki niso predložili potrdila o opravljenem preizkusu znanja po Skupnem evropskem jezikovnem okviru na ravni A2 oziroma niso opravili omenjenega preizkusa, šola ob začetku šolskega leta organizira intenzivni tečaj slovenščine. Šola ga izvaja po ustreznem programu v strnjeni obliki v prvem polletju šolskega leta. Tečaj se izvaja v naslednjem obsegu: za 4 do 6 dijakov 120 ur, za 7 do 12 dijakov 160 ur, če je dijakov več kot 12, se na skupni obseg 160 ur za vsakega dijaka nad 12 doda 15 ur. Šola lahko dijake napoti na drugo šolo izvajalko tečaja po predhodnem dogovoru s to šolo. Če ima šola do tri dijake, jih napoti na drugo šolo izvajalko tečaja oziroma izvede tečaj sama po predhodnem soglasju ministrstva, pristojnega za izobraževanje. V tem primeru se tečaj izvede v obsegu 90 ur. Dijak, ki se je prvič vključil v izobraževanje po tem, ko je šola že izvedla tečaj, lahko opravi tečaj v naslednjem šolskem letu. Ob vključitvi je obiskovanje tečaja obvezno. Po opravljenem tečaju dijak opravlja preizkus znanja slovenščine po Skupnem evropskem jezikovnem okviru na ravni A2. Preizkus se opravlja na šoli, na kateri je dijak opravljal tečaj. Šola dijaku po uspešno

opravljenem preizkusu izda potrdilo. Za dijake, ki niso uspešno opravili preizkusa, šola organizira dodatne ure slovenščine, ki so zanje obvezne. Za tiste, ki so uspešno opravili preizkus, šola organizira dodatne ure slovenščine, če dijaki tako želijo, in sicer v obsegu do 35 ur. Če je teh dijakov več kot 24, lahko šola dodatne ure izvede v obsegu do 70 ur. Za dijake, ki pa niso uspešno opravili preizkusa, in za tiste, ki so se prvič vključili v izobraževanje po tem, ko je šola že izvedla tečaj, šola do konca šolskega leta izvaja dodatne ure slovenščine v obsegu do 70 ur. Če je teh dijakov več kot 24, lahko šola dodatne ure izvede v obsegu do 105 ur. Dodatne ure slovenščine se izvajajo kot jezikovna podpora predmetom izobraževalnega programa. Dodatne ure slovenščine izvajajo učitelji šole, v katero je dijak vpisan.

Udeležba na tečaju in obiskovanje dodatnih ur sta za dijake obvezna. Dijak, ki je obiskoval tečaj in ob zaključku šolskega leta ne dosega znanja za pozitivno oceno iz slovenščine ter ni v zaključnem letniku, in dijak, ki se je prvič vključil v izobraževanje po tem, ko je šola že izvedla navedeni tečaj, je lahko v prvem letu izobraževanja neocenjen iz tega predmeta in napreduje v naslednji letnik, če tako odloči ravnatelj na predlog oddelčnega učiteljskega zbora (Pravilnik o tečaju slovenščine za dijake v srednjih šolah, 2018).¹

Vsekakor pa učitelji slovenščine dijake, ki jim slovenščina ni materni jezik, pri pouku povabimo k predstavitvi maternega jezika (tudi v primerjavi s slovenščino) ter znanih književnikov in njihovih literarnih del iz države, od koder prihajajo.

3 Medpredmetne strokovne ekskurzije in mednarodne izmenjave

3.1 Strokovne ekskurzije

Na šoli redno izvajamo tudi medpredmetne strokovne ekskurzije na Češko, Poljsko in Hrvaško, občasno tudi v Bosno in Hercegovino, vse pogosteje pa se dijaki četrtega letnika odločajo za obisk držav nekdanje Jugoslavije v okviru zaključne strokovne ekskurzije.

1. letnik

V 1. letniku v programu klasična gimnazija je dijakom občasno na voljo ekskurzija s krovno temo antična in srednjeveška preteklost Slovenije in Istre, znotraj katere gre za medpredmetno povezavo latinščine, geografije in zgodovine. Dijaki na ekskurziji spoznavajo izbrana poglavja iz latinščine ter iz zgodovine in kulturne dediščine Slovenije in Istre s poudarkom na antiki; opazujejo pa tudi geografske značil-

¹ Spletni vir.

nosti posameznih pokrajin. Ob tem pripravljajo pisne in fotografske reportaže o ekskurziji, še vedno pa jim ostane dovolj časa za rekreacijo in zabavo. Program ekskurzije je vsebinsko zelo bogat: začnemo z ogledom rimske nekropole v Šempetru v Savinjski dolini, sledi obisk Hrastovelj z ogledom poznosrednjeveške stenske poslikave. Obiščemo vasico Motovun, v Poreču pa si ogledamo Evfrazijevo baziliko in mesto. Sledi ogled Pulja z arheološkim muzejem, rimskim gledališčem, amfiteatrom, slavolokom Sergijcev, forumom in Avgustovim templjem. Strokovno vodenje prevzamejo učitelji latinščine, geografije in zgodovine (OIV 2019/2020, 49), učitelji slovenščine pa se kot spremljevalci vključimo v program s predstavitvijo slovenske in hrvaške književnosti – tiste, ki se motivno-tematsko nanaša na to območje. Tako preberemo odlomek iz romana *Oštrigecca* slovenskega pisatelja Marjana Tomšiča, ki zajema motive za svoja besedila iz istrskega ljudskega izročila in jih oblikuje v stilu t. i. magičnega realizma; ob odlomku se pogovorimo in strnemo svoja doživetja. Opozorimo pa tudi na hrvaškega književnika Vladimirja Nazorja in njegovo pripovedko o istrskem junaku, kmetu velikanu iz Motovuna, ki simbolizira moč, uporništvu in svobodo ter Hrvatom predstavlja nekaj podobnega kot Martin Krpan Slovincem. Na kratko predstavimo tudi značilnosti hrvaškega jezika.

Dijaki 1. letnika splošne gimnazije pa se po navadi odpravijo na otok Krk, pri čemer gre za medpredmetno povezovanje fizike, kemije, biologije, geografije. Dijaki se na tem popotovanju seznanijo s klasično in alternativno proizvodnjo električne energije ter z vplivi na okolje pri njeni proizvodnji. Učitelji spremljevalci poskrbimo za ozaveščenost dijakov za smotrno in trajnostno rabo energije. Dijaki se seznanijo tudi z nekaterimi temeljnimi dejstvi o povezavi slovenske in hrvaške zgodovine, spoznavajo naravno- in družbenogeografske značilnosti posameznih pokrajin ter biološke lastnosti primorskega sveta. Dijaki po ekskurziji samostojno izdelajo videopotopis. Ogledajo si informacijsko središče NEK in jedrsko elektrarno v Krškem, mesto Senj zaradi povezave med grofi Celjskimi in grofi Frankopanskimi, na otoku Krku si ogledajo jamo Biserujko ali obiščejo energetska agencija Ponikvo, nato sledi ogled mest Krk in Reka z naravoslovnim muzejem oz. astronomskim središčem (OIV 2019/2020, 51). Tudi na tej ekskurziji učitelji slovenščine dijakom predstavimo hrvaško književnost: Ivana Mažuranića in njegovo najpomembnejše besedilo, junaški ep *Smrt Smail-age Čengića*, že omenjenega Vladimirja Nazorja in njegovo poezijo ter romanopisca Eugena Kumičića. Na otoku Krku pa vsekakor razložimo vlogo glagoljašev in prikažemo primer glagolice v Senju, s čimer ponovimo značilnosti stare cerkvene slovanščine, ki smo jo spoznali pri pouku.

3. letnik

Slovanski svet dijadi klasične gimnazije ponovno obiščejo v 3. letniku, ko se lahko odpravijo v Nin, Zadar in Split z medpredmetno po-

vezavo latinščine, geografije in zgodovine. Pri tem je v ospredju ponavljanje, utrjevanje in spoznavanje novih izbranih vsebin iz latinščine, zgodovine, umetnostne zgodovine, književnosti, glasbe in geografije s poudarkom na pozni antiki, srednjem veku in renesansi. Začnemo z ogledom Nina in muzeja ninskih starin, nato se odpravimo v Zadar, se sprehodimo skozi mestno središče in si ogledamo rimski forum, cerkev sv. Donata, Kneževo palačo in Katedralo. V drugem dnevu ekskurzije nas pričakuje Split z Dioklecijanovo palačo, galerijo Ivana Meštroviča in Muzejem hrvaških arheoloških spomenikov. Tretji dan potovanja si ogledamo Solin, rojstno mesto cesarja Dioklecijana, ter nacionalni park Krka (OIV 2019/2020, 55). Na poti dijaki spoznajo tudi dalmatinske književnike, obravnave katerih učni načrt sicer ne predpisuje, imamo pa nekatera besedila na razpolago v berilih: tako jih spomnimo na Marina Držića in njegovo komedijo *Dundo Maroje*, ob ogledu Zadra omenimo tam rojenega pesnika in pisca prvega hrvaškega romana *Planine*, Petra Zoranića, ob prihodu v Split pa predstavimo književnika Miljenka Smojeta in njegovo delo *Velo misto*. Pri predstavitvi hrvaškega jezika opozorimo na pomen Ljudevita Gaja (zlasti za pisavo gajico) in ilirskega gibanja v povezavi s slovenskim književnikom Stankom Vrazom.

Dijaki 3. letnika splošne gimnazije pa se občasno odpravijo na dve destinaciji, prva je Praga z medpredmetno povezavo zgodovine, geografije in književnosti. Tako spoznavajo splošne zgodovinske in geografske značilnosti Češke republike, ogledajo si znamenitosti starega mestnega središča Prage in se seznanijo s kulturnimi značilnostmi te države. Dijaki na poti proti Sloveniji obišejo še Český Krumlov (OIV 2019/2020, 56). Ob ogledu Prage se sprehodimo tudi po Nerudovi ulici, pri čemer znanega češkega realističnega avtorja pobljše spoznamo, spomnimo pa se tudi Kafke in njegovih modernih romanov ter novel. Smiselno je omeniti še nekatere druge: Jaroslava Haška z *Dobrim vojakom Švejkom*, Karla Čapka in njegova znanstvenofantastična besedila, Milana Kundero z dijakom morda že poznanim romanom *Neznosna lahkost bivanja*, opozorimo pa tudi na zelo močne slovensko-češke kulturne stike (Zofka Kveder, Ivan Cankar ...).

Druga skupina dijakov 3. letnika splošne gimnazije se odpravi na Poljsko, kjer je v ospredju spoznavanje zgodovine Srednje Evrope, velike slovanske države Poljske ter njene kulture/civilizacije, predvsem Krakova, zgodovine evropskih Judov in holokavsta. Ob tem z obiskom koncentracijskega taborišča Auschwitz dijaki razvijajo kritično zavedanje o temni preteklosti Evrope, na sami poti pa ponavljajo vsebine iz obče in regionalne geografije Evrope, spoznavajo zgodovinske in geografske značilnosti nekaterih pokrajin Avstrije, Češke in Poljske, pripravljajo pisne, fotografske in filmske reportaže o ekskurziji (OIV 2019/2020, 57). Učitelji slovenščine na tej ekskurziji vsekakor opomnimo na Wislawo Szymborsko, ki je živela v Krakovu in jo dijaki spoznajo že pri pouku ob obravnavi pesmi *Radost pisanja*, ustavimo se tudi ob

spomeniku Adama Mickiewicza v Krakovu, ob čemer ponovimo značilnosti poljske romantične književnosti, pomembno pa je omeniti še poljskega renesančnega avtorja Jana Kochanowskega, čigar besedila imamo na voljo v berilu za 1. letnik. Ozremo se tudi po poljsko-slovenskih kulturnih stikih ter se spomnimo na jezikovne značilnosti praslovanščine, ki jih je še danes mogoče opaziti v poljskem jeziku.

3.2 Mednarodne izmenjave²

Kadar nas v Mariboru obišejo dijaki iz tujine, jih zmeraj najprej popeljemo po domačem kraju: razkažemo jim najpomembnejše znamenitosti mesta: Lent, Vodni in Sodni stolp, najstarejšo vinsko trto, sinagogo, sprehodimo se mimo mariborskega gradu ... Poskrbimo pa tudi za druženje: tako se v šolski telovadnici spoznavamo ob športnih igrah, si ogledamo katero od šolskih gledaliških predstav, občasno tudi združimo šolski pevski zbor z gostujočim. Da ne ostanemo samo v Mariboru in da gostje izkusijo kar se da največ, jih odpeljemo še na celodnevno strokovno ekskurzijo v Piran, Ljubljano, Rogaško Slatino, na Gorenjsko ali v druge kraje. Seveda pa gostujoči dijaki kak dan preživijo tudi na naši gimnaziji in se vključujejo v vzgojno-izobraževalni proces. Takrat jih učitelji slovenščine povabimo k izdelovanju knjižnih kazalk, pisanju haikujev ali ustvarjanju dnevnega časopisa z različnimi besedilnimi vrstami, zapisanimi v slovenskem jeziku in jeziku gostov.

Izmenjava z angleško-češko gimnazijo iz Čeških Budjevic

Dijaki 2. letnika mariborske Prve gimnazije se že vrsto let odpravljajo na Češko, na izmenjavo z angleško-češko gimnazijo iz Čeških Budjevic. Že ob prihodu na gostujočo šolo češki in slovenski dijaki po pozdravnih nagovorih predstavijo svojo državo, domače mesto in seveda gimnazijo. Med svojim bivanjem v tej srednjeevropski državi si ogledajo mnogo znamenitosti: Češke Budjevice spoznajo s pripravljenim lovom na zaklad po mestu, na enodnevni ekskurziji jim dijaki gostitelji v angleškem jeziku predstavijo lepote Češkega Krumlova, kjer v znanem fotografskem studiu ob strokovnem vodenju po prostorih posnamejo skupinske fotografije. Ogledajo si tudi bližnji grad Hluboka in živalski vrt v njegovi okolici ter se pozabavajo ob organiziranih športnih aktivnostih. Gostitelji za svoje goste pripravijo tudi kratko gledališko uprizoritev v angleščini, zabavno plesno delavnico v šolski telovadnici in ogled pivovarne Budweiser. Tako je naša izmenjava zmeraj prepletena z zgodovino, geografijo, umetnostjo, s fotografijo in seveda

² Mednarodne izmenjave skrbno pripravijo in izvedejo različni profesorji Prve gimnazije Maribor in profesorji iz v prispevku omenjenih šol gostiteljic. Programi so zmeraj prilagojeni zanimanju dijakov in trenutno aktualnemu dogajanju (pomembnim obletnicam, projektom in drugim oblikam sodelovanja). Poročila o izmenjavah za šolsko spletno stran pripravijo dijaki. Programi izmenjav in poročila so osnova za pričujoči zapis.

s prijetnim druženjem. Program je zelo razgiban, saj vsebuje tudi »global village«, kjer dijaki vsake države predstavljajo tradicionalno hrano, pijačo in glasbo.

Izmenjava z gimnazijo iz Bihaća

Cilji izmenjave z gimnazijo iz Bihaća so bili usmerjeni v šport, pri čemer je bil namen spoznavati in preizkusiti se v različnih športih ter razvijati zdravo tekmovalnost, in v obeleževanje aktualnih zgodovinskih dogodkov, kar povezuje oba naroda. Pri tem smo želeli dijakom omogočiti lasten pogled na zgodovino in razumevanje soške fronte ter povezavo slovenske in bosanske zgodovine ob dogodkih, povezanih s prvo svetovno vojno. Izvedba je potekala pod mentorstvom profesorjev zgodovine in športne vzgoje z obeh šol, spremljale pa so jo različne dejavnosti: branje knjige *Bosna in Soča*, saj jo je mogoče brati v obeh jezikih, tako v bosanskem kot v slovenskem, pohodništvo, rafting, različni športi, intervju, kostumirane igre in vodenja, skupinsko delo, delavnice, ekskurzije ... Stremeli smo k medsebojnemu sodelovanju pri izobraževanju in druženju dijakov različnih kultur ter razvoju tolerance in spoštovanja kulturnih in socialnih razlik med sodelujočimi. V okviru izmenjave smo se z zanimanjem pridružili njihovem projektu *Znanje je moč*, poimenovanem tudi *Po poteh prijateljstva*. Namen projekta je bil krepiti strpnost in toleranco med narodi, ozaveščati mlade k zmanjševanju oziroma odpravljanju etnične nestrpnosti in drugih oblik nasilnega ekstremizma. Srečanje je bilo namenjeno tudi razbijanju predsodkov, ki so ostali kot posledica vojnih konfliktov v devetdesetih letih 20. stoletja na Balkanu. V projektu smo sodelovale naslednje šole: Gimnazija Bihać (Bosna in Hercegovina), Prva gimnazija Maribor (Republika Slovenija), Gimnazija Isidora Sekulić (Novi Sad, Republika Srbija), gimnazija iz Istanbula Kadikoy Lisesi (Turčija), ženska srednja šola Kadikoy Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Istanbul, Turčija), United World College in Mostar (Bosna in Hercegovina).

Izmenjava z gimnazijo iz Aleksinca

Dijaki se lahko že nekaj let zapored odpravijo tudi na pot skozi Hrvaško do Srbije in Beograda (ki si ga na naši poti tudi ogledamo) ter od tam do mesteca blizu Niša, Aleksinca. Po uvodnem sprejemu na šoli naši dijaki gostiteljem predstavijo svojo državo in šolo, gostitelji pa jim razkažejo gimnazijo in jih prijazno povabijo k pouku. V enem tednu bivanja pri gostujočih družinah dijaki spoznajo tamkajšnjo gimnazijo in mesto samo, pri čemer si med drugim ogledajo etnološki muzej in mestno knjižnico, okusijo pa tudi kulturne in kulinarične običaje južne Srbije in se družijo ob ogledu srbskih filmov. Prav tako se odpravijo v bližnji Niš, po ogledu mesta obišejo še tamkajšnjo Naravoslovno-matematično fakulteto, kjer se dijaki udeležijo delavnic in eksperimental-

nih vaj, za profesorje pa je organiziran ogled rimske Mediane. Na poti domov obiščemo tudi Adrovac, mesto, kjer je polkovnik N. N. Rajevski, pri katerem je Tolstoj našel navdih za lik grofa Vronskega v romanu *Ana Karenina*, padel med srbsko-turško vojno, ter samostan Sv. Roman, kjer je shranjeno njegovo srce.

4 Sklep

Na Prvi gimnaziji Maribor se nam zaradi skupne preteklosti, kulturnih stikov in jezikovnega razvoja zdi ključno, da ohranjamo zanimanje dijakov za druge slovanske države; pri pouku slovenščine pa je zlasti pomembno spodbujati interes za poznavanje drugih slovanskih jezikov in književnosti. Po učnem načrtu za slovenščino v gimnazijah slovanske jezike pri jezikovnem pouku samo omenimo pri obravnavi zgodovine slovenskega jezika, ko spoznavamo indoevropsščino in zlasti praslovanščino, pri pouku književnosti pa se seznanimo z le malo slovanskimi literati; v glavnem gre za predstavnike ruske romantike in realizma, torej književnosti 19. stoletja. Berila in učbeniki sicer ponujajo še literarna dela drugih slovanskih književnosti, denimo poljske, črnogorske, hrvaške in češke, a je morebitna obravnava prepuščena profesorjem, ker je učni načrt ne predvideva. Tudi tematski sklop na splošni maturi, na podlagi katerega dijaki pišejo maturitetni esej, v glavnem vključuje predstavnike ruskega realizma, npr. Tolstoja, Dostojevskega in Gogolja. A kot je bilo predstavljeno, se z veliko avtorji slovanskega sveta srečamo na strokovnih ekskurzijah, ko obiščemo nekatere slovanske države, in pri mednarodnih izmenjavah. Ob ohranjanju obstoječih pa načrtujemo še več tovrstnih srečanj in popotovanj, ki bodo poznavanje slovanskih jezikov med mladimi še okrepila.

Literatura

- Ambrož, Darinka, Boža Krakar Vogel, Majda Degan Kapus, Vinko Cuderman, Jana Kvas, Adrijana Špacapan, Marjan Štrancar. 2018a. *Branja 1: berilo in učbenik za 1. letnik gimnazij in štiriletnih strokovnih šol*. Ljubljana: DZS.
- Ambrož, Darinka, Majda Degan Kapus, Jakob J. Kenda, Boža Krakar Vogel, Irena Novak Popov, Marjan Štrancar, Katarina Torkar Papež, Gašper Troha, Alojzija Zupan Sosič. 2018b. *Branja 3: berilo in učbenik za 3. letnik gimnazij in štiriletnih strokovnih šol*. Ljubljana: DZS.
- Berc-Prah, Dubravka, Tanja Slemenjak, Saša Pergar. 2016. *Barve jezika 1. Učbenik za slovenščino v 1. letniku gimnazij in srednjih strokovnih šol*. Ljubljana: Rokus Klett.

- Cuderman, Vinko, Silvo Fatur, Samo Koler, Rajko Korošec, Mojca Poznanovič, Adrijana Špacapan. 2018. *Branja 2: berilo in učbenik za 2. letnik gimnazij in štiriletnih strokovnih šol*. Ljubljana: DZS.
- Krakar Vogel, Boža, in Brane Šimenc. 2000. *Vodnik skozi književnost na maturi*. Ljubljana: Državni izpitni center.
- OIV 2019/2020, *Katalog obveznih izbirnih vsebin*. Maribor: Prva gimnazija Maribor.
- Križaj Ortar, Martina, Marja Bešter, Marija Končina, Mojca Bavdek, Mojca Poznanovič, Darinka Ambrož, Stanislava Židan. 2018. *Na pragu besedila 1. Učbenik za slovenskih jezik v 1. letniku gimnazija, strokovnih in tehniških šol*. Ljubljana: Rokus Klett.
- Pravilnik o tečaju slovenščine za dijake v srednjih šolah*. 2018. Dostopno na: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2018-01-1383/pravilnik-o-tecaju-slovenscine-za-dijake-v-srednjih-solah/#1.%C2%A0%C4%8Dlen>.
- Predmetni izpitni katalog za splošno maturo 2021 – slovenščina*. Dostopno na: <https://www.ric.si/splosna-matura/predmeti/slovenscina/>.
- Poznanovič Jezeršek, Mojca [et al.]. 2008. *Učni načrt. Slovenščina: gimnazija: splošna, klasična, strokovna gimnazija: obvezni predmet in matura*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Tečaj slovenščine za dijake tujce. Učni načrt*. Dostopno na: https://centerslo.si/wp-content/uploads/2016/08/UN_dijaki_priseljenci.pdf.
- Vogel, Jerica, Silva Kastelic, Marjana Hodak. 2016. *Slovenščina 1: z besedo do besede: učbenik za slovenščino – jezik v 1. letniku gimnazij in srednjih strokovnih šol*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Tjaša Markežič
Prva gimnazija Maribor
Slovenija
tjasa.markezic@prva-gimnazija.org

SLOVENSKI JEZICI U NASTAVI SLOVENAČKOG JEZIKA U GIMNAZIJI

U Prvoj gimnaziji Maribor podstiče se i razvija interesovanje učenika za druge slovenske jezike. Nastavni plan nije od značajne pomoći profesorima slovenačkog jezika – slovenski jezici se u procesu nastave pominju samo u oblasti istorije slovenačkog jezika, a u okviru nastave književnosti predstavlja se samo mali broj slovenskih pisaca. Čitanke i udžbenici nude nekoliko tekstova ovog tipa, ali njihova obrada zavisi od profesora, s obzirom na to da nije propisana nastavnim planom. Tematski sklop na opštoj maturi, ako uopšte i pomene slovensku književnost, obuhvata nekog od ruskih autora. Profesori slovenačkog jezika izvode i nastavu za učenike kojima slovenački jezik nije maternji, a uključuju

se u slovenački srednjoškolski sistem vaspitanja i obrazovanja i dolaze upravo iz slovenskih država. Dostupne su im međupredmetne stručne ekskurzije u slovenske države i međunarodna razmena sa njima.

Ključne reči: slovenački jezik, slovenski jezici, srednja škola, književnost, komunikacija

Tjaša Markežič
Prva Gimnazija Maribor
Maribor, Slovenia
tjasa.markezic@prva-gimnazija.org

THE JUNCTION OF SLAVIC LANGUAGES IN SECONDARY SCHOOL CLASSES OF THE SLOVENE LANGUAGE

At the Prva Gimnazija Maribor we strive to encourage students' interest in the Slavic languages. The curriculum does not offer much support to Slovene language teachers – although Slavic languages are mentioned when the history of the Slovene language is discussed, literature classes cover few Slavic authors. Textbooks and readers include some works by Slavic authors, yet, it is completely up to teachers to decide whether they will discuss them, as they are not prescribed by the curriculum. Slavic authors, with an exception of Russian writers, are hardly included in the matriculation syllabus. Slovene teachers offer language courses for students whose mother tongue is not Slovene but who are coming from Slavic countries and who will join Slovene secondary education. Teachers also organize cross-curricular field trips to Slavic countries and international exchange programmes.

Keywords: Slovene language, Slavic languages, secondary school, literature, communication

Prejeto / Primljeno / Received: 09. 03. 2023.
Sprejeto / Prihvaćeno / Accepted: 23. 11. 2023.